

במקוה ישראל – מאת יהושפט נבו

חודשים אחדים לפני חתונתו, חפש דניאל מקום עבודה הולם, שיאפשר לו גם לחסוך לדירה. חבר שפגש בחתונת ידידים, סיפר לו שהוא עומד לעזוב מקום עבודה טוב. דניאל בקשו להתעניין עבורו, וכך הגיע הוא וזוגתו הטריה, לבית הספר החקלאי מקוה ישראל. טרם הספיק לסיים שבוע ירח הדבש, וכבר מצא דניאל את עצמו בשיאה של עבודה חינוכית. חברת הנוער שקבל להדריך, כללה תשעים נערים ונערות, בעיקר ממושב עולים ומעייירות פיתוח. נוער שבא ממשפחות קשות יום, אך נתגלה כנוער נפלא, שנתגבש לחברה רצינית ובעלת ערכים. יום העבודה החל בשעת בוקר מוקדמת, ונסתיים בשעות הקטנות של הלילה. באותם ימים היה משטר החיים בבתי הספר החקלאים קשה ותובעני. התלמידים קמו בעוד חשיכה, ויומם התחלק לשש שעות עבודה ולשש שעות לימוד. המשק במקוה ישראל באותה עת היה מגוון מאד. הוא כלל פלחה, גן ירק, עצי פרי, רפת, לול, דיר כבשים ומכוורת. לצד הלימודים התיכוניים הרגילים, כללו הלימודים גם את מקצועות החקלאות השונים בהם התמחו התלמידים. זכורה במיוחד המכוורת, אשר השאירה את אותותיה בפניהם של לומדיה. התלמידים מתמחי המכוורת, היו באים לכתה כשפניהם נפוחים מעקיצות. יום הפעילות היה אפוא, ארוך במיוחד. **בשעת בוקר מוקדמת, בטרם יבחינו בין תכלת ללבן, היה עליו להעיר את חניכיו. כבר בערב הראשון, נתן דניאל את עיניו באחד הנערים,** ששמו כשם חבר שעבד עם דניאל בקבוץ והתחבב עליו, ועשאו אחראי על ההערה. אבל כמובן שנוכחותו של דניאל נדרשה במקום. עובר הוא ממטה למטה, ומעיר את שוכניה. האחד פוקח עין תורנית, ודניאל ממשיך אל מטת חברו. כשהוא שועט קדימה, כבר חזרו הראשונים לתרדמתם. בסיבוב השני דניאל כבר מושך שמיכות. בשלב מסוים הופך דניאל את עצמו למנוף רב זרועות, ומניף פיזית אחד אחד ממטתו. עד היום יש לדניאל קושי פסיכולוגי להעיר אנשים.

מיד בתחילת עבודתו קיבל דניאל מורה חיילת, ככוח עזר, שתפקידה יהיה בעיקר להעיר את הבנות בבוקר ולהשגיח על כיבוי אורות בביתן הבנות. אולם עד מהרה נתגלתה הצעירה, נטע שמה, ככוח עצמאי, יוזמת ופעילה. מועדון החברה היה ביוזמתה מקושט ומצוחצח, מסיבות החברה שאירגנה היו מלאות תוכן ועניין, ככלל, היתה שותפה מלאה לעבודת ההדרכה, עליה השפיעה לטובה באישיותה המלבבת. עבודת ההדרכה מתאימה לסטודנטים, שכן עם תום התפילה הולכים החניכים לעבודה או ללימודים, והמדריך פנוי עד שעת הערב. יתר על כן, העבודה בפנימיה מאפשרת למדריכים לחסוך כסף. למרות שהמשכורת איננה מהגבוהות במשק, המדריך מקבל דירת מגורים. תשלום שכר הדירה זעום, וכמוהו החשמל. במשך הזמן מנכסים לעצמם המדריכים טובות הנאה קטנות אך משמעותיות. אחת מהן היא לקחת ארוחות מחדר האוכל בתשלום כמעט סמלי. טוב ליבה של יונה הטבחית יצא למרחוק, ותכולת ארוחת הערב מספיקה גם לארוחת הבוקר של מחרתו. במיוחד קנו לעצמם שם – השניצלים של ערב שבת. סמוך לכניסת השבת צועדים המדריכים או בנות זוגם מצויידים ב"סיר המעלות", הוא סיר אלומיניום בן שלוש קומות שאוזניותיו מושחלות על מינשא, קומה מעל קומה. התחתון למרק, האמצעי לאורז והעליון לשניצלים, שריחם הטוב נודף למרחוק. דניאל וגילה זוגתו קבלו דירה בבית המורים של מקוה ישראל. מדובר בקומה שניה בבית עתיק שרצפתו עשויה קרשי עץ צבועים בצבע אדום. דניאל היה מחדש את הצבע מידי פעם. הקירות היו עבים במיוחד. דניאל נהג לשבת על אדן החלון הרחב כשגבו נשען אל הסורג, מתחמם בשמש החורפית, וכך לומד ומתכוון לבחינות. התלמידים זכו לחופשת שבת אחת לחודש. לעתים בתקופת החופש היו דניאל וגילה נשארים בביתם. כל הפנימיות שמסביב היו ריקות, וגם החשמל בכל המרחב היה כבוי מטעמי חסכון, דניאל וגילה היו שרויים לבדם בלב השממה, כשמסביב שקט מוחלט. דניאל זוכר בגעגועים תקופה יפה זו.

השבתות היו מנוצלות לפעילות חברתית חינוכית, שכללה שעור בפרשת השבוע ואחרי הצהריים שיחה. כמובן שכל זה היה מוטל על כתפיו של המדריך. דניאל אהב להזמין מרצה אורח לתת את שיחת השבת. אחד מהם היה אביו של דניאל. בכל פעם שהיו הוריו באים לביקור, היה דניאל מזמין את אביו לתת שיחה לתלמידים, שנסבה בדרך כלל על חוויותיו מחייו בארץ ישראל. מעשה ובאחת השיחות סיפר אביו על הפרעות במוצא בשנת תרפ"ט, אותן חווה כילד על בשרו. תוך כדי סיפור הציפו דמעות את פניו. יש מהחניכים שזוכרים אירוע זה כבר עשרות שנים. בלילות שבת נהגו המדריכים להתכנס לערב הווי שכלל בדרך כלל, דברי צחוק והיתול על הוויות יום יום. הגדיל לעשות אחד המדריכים אלון שמו, שהיה מחקה את אמהות הבית היקות, והשומעים היו מתגלגלים מצחוק. במקוה ישראל יש גן בוטני, הכולל

צמחי ארץ ישראל, קקטוסים וצמחים נדירים. בשבת בצהריים היו דניאל וגילה אוהבים לטייל בין צמחי הגן, הזכור להם כחוויה מכוונת של ראשית ימי נישואיהם. דניאל זוכר גן זה עוד מימי ילדותו. בבית הספר בו למד היה מועדון חקלאי. תלמידים שרצו בכך, קבלו לול עופות ונתחייבו גם לגדל גן ירק בחצר ביתם. הימים היו ימי הצנע, והדבר סייע גם בכלכלת המשפחה. אחת לשבוע היו חברי המועדון מתכנסים לערב פעילות במועדון, שכלל משחקי חברה וגם לימוד נושאים חקלאיים. דניאל זוכר שפעם נסעו חברי המועדון לכנס מועדונים חקלאים במקוה ישראל. מכנס זה זכור לדניאל הגן הבוטני. עוד זכור לו שבמעמד הפתיחה עמד מר אליהו קראוזה, המנהל האגדי של מקוה ישראל, ושר את השיר המפורסם "שורו הביטו וראו מה גדול היום הזה", שיר שנהג אברהם הרצפלד לשיר בעליות על הקרקע בימי חומה ומגדל. עוד זוכר דניאל שארוחת הערב כללה פרוסת לחם, עגבניה וכוס חלב. כדרך הימים ההם.

אחת לשנה היה נערך טיול שנתי לכל השכבה. דניאל זוכר שלפני שהגיע למקוה ישראל, עבד כמדריך בשיבה תיכונית. גם שם נערך טיול שנתי בסוף השנה. המדריכים היו מקבלים הודעה לשריין ימים מסוימים להשתתפות בטיול. כיון שהימים היו ימי בחינות באוניברסיטה, ולמדריכים לא היה שום תפקיד מוגדר בטיול, ניסו כולם להתחמק. במקוה היה הכל אחרת. מדריך השכבה היה מקבל מהמנהל הודעה, בה נאמר שבימים מסוימים יתקיים טיול לחברה שלך. עליך להכין מסלול. לדאוג למקום לינה באחד מבתי הספר שבסביבה. לדאוג לכתת הבטחה. להביא נשק ממשטרת בית דגן. לתאם עם מנהל המטבח לקיחת אוכל. ביום מסויים היה אמור המדריך להתייצב לפני המנהל ולדווח לו על הכנותיו. מי הוא המדריך שינסה להתחמק ממטלה זו? כולם ניסו להוכיח את עצמם. דניאל זוכר שבטיולים אלו היה הוא גם המדריך. באלבומו מצוייה תמונה בה עומד הוא על הטנק המפורסם, שהיה ניצב פעם בצומת הבניאס ונחל החצבני, בידו מפה, והוא מסביר לחברה' את אירועי מפעל ההטייה הסורי והכיבושים במלחמת ששת הימים.

מעשה ולא הצליח דניאל להשיג בטלפון את המנהל של בית הספר באילת, כדי לארגן לינה. דניאל שקורטוב של תמימות מהול בחוצפה עוד היה שמור עמו משנות חברותו בקבוץ, חדר לבנין בית הספר באילת ללא רשות. הלן בו את תלמידיו, ולמחרת בשעת בוקר מוקדמת בטרם יבחינו בהם, יצאו לדרכם, ולא ידע איש בשכבם ובקומם.

העומס הכבד המוטל על המדריכים היה גם בחופשת הקיץ. לתלמידים היה חודש אחד חופשה, ואת החודש השני עשו במחנה עבודה במקוה ישראל. ימים אלו היו גם ימי עבודה מלאים למדריכים, שהיו צריכים להכין תכנית פעילות חברתית במקום לימודים. בדרך כלל נהנו התלמידים בימים אלה מברית השחיה ומהופעות של זמרים. המדריכים היו מקבלים שכר רגיל עבור שבועיים עבודה בחופש, בעוד שעבור השבועיים הנוספים, היו מקבלים שכר כפול. שנה אחת הוחלט בהנהלה לבטל נוהג זה. המדריכים הזועמים טענו להרעת תנאי עבודה, והגישו תלונה לאיגוד המקצועי. נערכה פגישת מדריכים עם נציג ההנהלה בנוכחות איש האיגוד המקצועי. נציג ההנהלה [ללא בוש] הכחיש מכל וכל שהיה מקובל לשלם למדריכים שכר כפול. המדריכים נתבעו להוכיח את טענתם, אבל איש לא שמר על תלושי משכורת, פרט לדניאל, המסודר, הקפדן. הוא שלף תלוש משכורת מחודש אוגוסט בו היה כתוב שחור על גבי תלוש: "שעות נוספות". ההוכחה היתה ניצחת, והנהלה הישן חזר לתוקפו.

דניאל הדריך את אותם נערים ונערות במשך ארבע שנים. עבודת ההדרכה כללה גם הוראה חלקית בבית הספר, כך שדניאל היה גם מחנך כהה של חניכיו. במשך השנים ידעו יחסיו עם החניכים עליות ומורדות. בין התלמידים היו גם "ליצנים" לא קטנים. דניאל זוכר שהיתה תקופה בה חניכיו כמעט ולא למדו, והמנהל החליט לסלקם לשלושה ימים. כעבור שנים סיפרו לו שהפחד היחיד שאפף אותם היה, שמה המנהל יחזור בו מהחלטתו לסלקם, שכן בתכניתם היתה נסיעה לקו בר לב, דבר שבסופו של דבר בצעו. ערב אחד כשכבר היו תלמידיו בכתה יב', יצא דניאל לפגשם בפנימיה, והנה היא ריקה מאדם. גם פנימית הבנות ריקה היתה, ולא נותרה בה נפש חיה. דניאל חיפש בכל המרחב ולא מצא. לאן יכולים להעלם בבת אחת עשרות תלמידים? מאוחר יותר התברר שהם חברו לתלמידי המדור הכללי [החילוני] לערב ריקודים. עם רבים מתלמידיו יצר דניאל יחסי ידידות חמים במיוחד. בשעות הלילה המאוחרות היה דניאל מקיים שיחות אישיות עם כל מי שרצה או נזקק לכך. התלמידים היו בגיל ההתבגרות, רחוקים מהוריהם. רבים מהם עברו משבר של דתיות, או התלבטו בשאלות שבינו לבינה, והיו זקוקים לאוזן קשבת וליד מכוונת. מעשה שבקש דניאל מתלמיד כהה יב' שיקנה לו פירות במטע בו הוא עובד. הבחור חזר בידים ריקות. לשאלת דניאל השיב שמרכז המטע סרב לתת לו פירות עבור המדריך. דניאל שם פעמיו למטע, שם שאלו המנהל, מדוע הוא מנצל את תלמידיו לשירותו. דניאל השיב שמדובר בתלמיד כהה יב', בוגר, ואף חבר אישי. נדמה לך, השיב המנהל, ואל לך לנצל תלמידים. דניאל נצר תשובה זו בזכרונו כצריכה עיון. המחזור סיים ארבע שנות לימודים במקוה, שנה אחת לפני פרוץ מלחמת יום

הכפורים. במלחמת יום הכפורים היו כבר חברי המחזור מגויסים, ונטלו חלק פעיל במלחמה. דניאל ששימש כמרצה מטעם קצין חינוך ראשי, הגיע באחד הימים, עם תום הקרבות, למחנה רפידים שבסיני, לצורך הרצאות. שם פגש את תלמידו האהוב מיכאל, שהיה מדריך ידיעת הארץ. דניאל הגיע כחלק מחוליה שכללה כמה מרצים וטנדר עם נהג. מיכאל שהיה בעל מוח חריף ויצירתי, מהול ביצר הרפתקנות קל, "ארגן" לדניאל הרצאה במקום מרוחק, ודרש לשם כך את הטנדר עם הנהג. מיכאל תיכנן כמחווה למורו לשעבר, טיול בסיני באתרי הקרבות. עם שחר יצאו לדרך, מיכאל, דניאל והנהג, ואף אספו את אחת מבנות המחזור במקוה, ששרתה בסיני בחמ"ל. יום תמים שוטטו באתרי הקרבות, שכללו את התעלה, החווה הסינית ועוד. עם ערב הגיעו מותשים למחנה טסה, שם נתן דניאל הרצאה. חברי חולייתו כעסו מאד על שערכו טיול עם הטנדר "שלהם", בלעדיהם. גם מפקדו הישיר של מיכאל כעס מאד, על התכנית שנעשתה שלא בידיעתו. דניאל הרגיש חובה להתערב, גייס את כל כוח השכנוע שלו, והסביר למפקד מה שהסביר. למרבה שמחתו עבר האירוע בשקט, ודניאל זוכר אותו בתחושת נעימות המהולה ברגשי תודה לתלמידו היקר מיכאל.

קבוצה אחרת של תלמידים התגייסה לנח"ל. אחד מהם – עלם חמודות, אבנר שמו, בן מושב שדה אילן שבגליל התחתון. אבנר היה מ"כ באימון המתקדם של הנח"ל. בשלב מסויים של הלחימה נלכדה חבורת חיילים בתל סקי שבגולן, בין חוליות הצבא הסורי. יחידתו של אבנר חשה לחלצם, ובנסיון החילוץ נפל אבנר בקרב. במשך שנים נהגו חברי המחזור להגיע לשדה אילן בכל שנה ביום הזכרון לחללי צה"ל. לצאת עם המשפחה לבית העלמין לאזכרה, ואחר כך להימצא אתה בשעותיה הקשות ביום קשה זה. ההורים ואחיו של אבנר גמלו לחברי המחזור בהכנסת אורחים נאה ומרגשת. חבורה של עשרות אנשים הסבו על כסאות בחצר בית המשפחה, שדאגה לכבדם במאכלים ומשקאות כיד המלך. דניאל זוכר שהיה מחכה כל השנה ליום המרתק הזה, שהיה בו מיפגש חברים ודיבוק חברים עם מחווה למשפחה. דומה עליו שאירוע שנתי זה גיבש את המחזור לא פחות מאשר שנות הילדות המשותפות במיקוה. למרבה הצער מסיבות סובייקטיביות לא ניתן היה להמשיך לקיים מיפגשים אלו, והם נתבטלו. עם זאת, במשך השנים נערכו כמה וכמה מיפגשי מחזור במקוה ישראל. לבו של דניאל מתרחב למראה החבורה המופלאה הזו שזכה לחנך ולקחת חלק בעיצוב דמותם, אותם אהב באותם ימים, בהם השקיע, והם גומלים לו עד היום באהבה.

